

Richelieuův stín

pokoji Kardinálského paláce, který již známe, seděl u stolu se zlacenými rohy, přeplněného knihami a papíry, muž, hlavu opřenou oběma rukama. Za ním stál ohromný krb ozářený ohněm, jehož oharky se sesouvaly po zlacených kozlících. Zezadu ozařoval nádherný oděv zamyšleného muže oheň, zpředu svícen s mnoha svíčkami.

Při pohledu na ten červený talár a bohaté krajky, na bledé čelo, v zamyšlení schýlené, osamělou komnatu, tichou předsíň, odměřené kroky stráží na chodbě, každý usoudil, že v pokoji dlí ještě stín kardinála Richelieua¹.

Bohužel, byl to skutečně jen stín velikého muže. Francie byla zeslabena, královská moc zneuznána, šlechta opět mocná a vzpurná, nepřítel již uvnitř hranic — vše nasvědčovalo tomu, že Richelieu už není na světě.

Jasnějším důkazem, že červený talár není talárem starého kardinála, byla ta osamocenost, připomínající spíše přízrak než živého člověka. Na chodbách žádní dvořané, zato dvory plné stráží. Z ulice sem stoupala uštěpačná nálada, vnikala okny do komnaty a přinášela mocný dech města, které se celé spojilo proti ministrovi. Zdálky bylo slyšet opakované výstřely, jež naštěstí dopadaly bez cíle a nepůsobily škody. Lid střílel jen proto, aby ukázal strážím, Švýcarům, mušketýrům a vojákům, kteří střežili Královský palác² (Kardinálský palác změnil totiž jméno), že má také zbraně. Tím Richelieuovým stínem byl Mazarin³. Byl osamocen a cítil se sláb.

„Stále se ohánějí tím, že jsem cizinec, že jsem Ital," pobrukoval si. „Tím slovem zavraždili, pověsili a na kusy roztrhali Conciniho⁴. Kdybych povolil, zavraždili by, pověsili a roztrhali by na kusy i mne — jako jeho. A přece jsem jim nic neudělal, ledaže jsem z nich trochu mačkal peníze. Hlupáci! Nechápu, že jejich nepřítel není Ital, který mluví špatně

francouzsky, ale spíše ti, kdo jim dovedou vykládat krásná slova ryzím a správným přízvukem pařížským." „Ano, ano," pokračoval ministr s podivným úsměvem na bledých rtech, „ano, váš povyk mi praví, že osud oblíbenců je nestálý. Ale víte-li to, víte také moc dobře, že já nejsem ledajaký oblíbenec! Hrabě z Essexu⁵ měl od své královské milenky nádherný prsten s diamanty. Já mám jen prostý kroužek s monogramem a datem⁶, ale ten prstýnek byl požehnán v kapli Královského paláce. Mne nepřemohou, jak by si přáli! Při svém věčném volání: Pryč s Mazarinem! nevidí, že já je vlastně ponoukám, aby volali : At' žije pan de Beaufort!⁷ nebo At' žije princ!⁸ nebo Sláva parlamentu !⁹ A zatím pan de Beaufort je pěkně ve Vincennes¹⁰, princ se tam odebere co nevidět, a parlament...

Tu přešel kardinálův úsměv najednou ve výraz takové nenávisti, jakou by byl nikdo nehledal v jeho mírné tváři.

„Však uvidíme, co uděláme s parlamentem! Máme Orléans¹¹ a Montargis¹². A ti, co zpočátku křičeli Pryč s Mazarinem!, budou nakonec volat: Pryč se všemi! Jeden po druhém! Richelieu za jeho života nenáviděli; co zemřel, pořád se o něm mluví. A byl menší, než jsem já. Několikrát ho vyhnali a mockrát se obával, že ho znovu vyženou. Ale mě královna¹³ nevyžene nikdy. A budu-li nucen ustoupit lidu, ustoupí ona se mnou. Uteču-li, uteče se mnou, a pak uvidíme, co si ti rebelanti počnou bez královny a bez krále¹⁴! Kdybych jen nebyl cizinec, kdybych jen byl Francouz a alespoň šlechtic!" A Mazarin se znovu zamyslel.

Jeho postavení bylo opravdu těžké — a dnešní den je ještě zhoršil. Podněcován lichvářskou hamižností, vysával lid daněmi. Lidu zbývá už jen ta duše, jak řekl prokurátor Talon, a duši nelze prodat v dražbě. Uklidňují lid zprávami o dobytých vítězstvích, jenže on vidí, že válečné vavříny nejsou maso, aby se jím nasytil¹⁵, a proto již dlouhou dobu reptá. Ale to není vše. Když reptá jen lid, dvůr ho neslyší, poněvadž jej od něho dělí měšťanstvo a šlechta. Mazarin však se dopustil neprozřetelnosti: dotkl se nešetrně i osob úředních. Prodal dvanáct diplomů přisedících ve státní radě. Protože úředníci platili draze svou hodnost a přidružením těchto dvanácti nových hodnostářů cena jejich úřadu samozřejmě klesla, dohodli se a odpřisáhli, že zvýšení počtu nestrpí a že se vzeprou pronásledování dvora. Slíbili si též vzájemně, že kdyby pro tu vzpouru někdo z nich ztratil úřad, ostatní se naň složí, aby

mu nahradili výdaje. A nyní poslyšme, co se v obou těchto táborech přihodilo: Dne 7. ledna se shluklo a vzbourilo asi sedm set nebo osm set pařížských obchodníků proti nové dani, která měla být uvalena na majitele domů. Zvolili ze svého středu deset mužů, aby promluvili s vévodou Orleánským¹⁶, jenž se podle svého zvyku rád dělal populárním. Vévoda je přijal, oni mu vysvětlili, že jsou-li odhodláni neplatit tuto novou daň, i kdyby se musili se zbraní v ruce bránit královským výběřčím. Vévoda je velice vlídně vyslechl, řekl, aby doufali, že se daň upraví, slíbil jim, že o tom promluví s královnou, a propustil je s obvyklým princovským: Uvidíme! Dne 9. ledna přišli zase ke kardinálovi státní radové a jejich mluvčí se ujal slova s takovou rozhodností a odvahou, že z toho byl kardinál celý pryč. Propustil je s týmž slovem jako vévoda Orleánský: Uvidíme! Aby tedy uviděli, svolal radu a poslal pro vrchního správce financí d'Emeryho.

Tohoto d'Emeryho lid strašně nenáviděl, především ovšem proto, že byl správcem financí, a ty lid vždycky nenávidí. Pak jím opovrhovali také proto, že si to trochu zasloužil, to musíme uznat. Byl to syn lyonského bankéře, který se jmenoval Particelli. Po úpadku si změnil jméno na d'Emery¹⁷. Kardinál Richelieu v něm poznal výborného finančníka, představil ho králi Ludvíku XIII. pod jménem d'Emery a s mnoha chválami jej navrhl za správce financí.

„Výborně! To jsem opravdu rád, že mi navrhuje pana d'Emeryho na místo, kam patří jen poctivý muž,” odpověděl král. „Říkali mi, že podporujete toho taškáře Particelliho, a bál jsem se, že mi ho budete vnucovat.”

„Vaše Veličenstvo může být klidno,” odpověděl kardinál. „Ten Particelli, o němž mluvíte, byl oběšen.” „To je dobře!” zvolal král. „Nezvou mě tedy nadarmo Ludvíkem Spravedlivým!” A podepsal jmenování pana d'Emeryho. Týž d'Emery se později stal vrchním správcem financí.

Ministr pro něho poslal. D'Emery přiběhl celý bledý a vyděšený a vyprávěl, že by mu byli málem zavraždili syna na náměstí před palácem. Potkal ho dav lidu a vytýkal mu přepych jeho ženy, která měla celý byt vyčalouněný červeným sametem se zlatými trásněmi. Byla dcerou Mikuláše Le Gamuse, v roce 1617 tajemníka, který přišel do Paříže s dvaceti librami v kapse. Ted' právě rozdělil svým dětem devět miliónů a ponechal si čtyřicet tisíc liber ročního důchodu. Byli by málem syna

d'Emeryho udusili: jeden z davu totiž navrhl, aby ho mačkali tak dlouho, dokud jim nevrátí všechno zlato, které pohltil. Rada se toho dne neusnesla na ničem. Vrchní správce financí byl synovou příhodou příliš rozčilen a neměl jasnou hlavu. Nazítří došlo na prvního předsedu Matyáše Molého¹⁸. Odvahou se ve všem vždycky vyrovnal, jak praví kardinál de Retz¹⁹, vévodovi de Beaufort i princí Condé²⁰, kteří byli pokládáni za nejstatečnější muže ve Francii. Jak jsme řekli, nazítří tedy došlo na něho. Lid mu vyhrožoval, že mu odplatí za utrpené křivdy, ale první předseda s největším klidem odpověděl, že neuposlechnou-li vzbouřenci vůle královny, dá postavit na náměstích šibenice a na ně pověsí v tu ránu ty nejvzpornější, načež mluvčí lidu prohlásili, že si nepřejí nic jiného než ty šibenice, aby na ně mohli pověsit neřády soudce, kteří si kupují přízeň dvora ožebračováním lidu.

A to ještě nebylo vše. 11. ledna jela královna jako obvykle každou sobotu na mši do chrámu Matky Boží. Táhlo za ní asi dvě stě žen, dovolávajících se spravedlnosti. Neměly vlastně žádný špatný úmysl, chtěly jen kleknout před královnou na kolena a vzbudit její soucit, jenže stráž jim v tom zabránila a královna jela hrdě dále a nevyslechla jejich volání. Odpoledne byla znovu svolána rada. Rozhodla, že bude hájit královskou moc. Na druhý den, 12. ledna, byl proto svolán parlament.

Toho dne, jehož večerem počíná naše nové vyprávění, dal král, tehdy desetiletý, rozkaz, aby se rozestavily stráže. Přestál právě neštovice a pod záminkou, že pojedje do chrámu Matky Boží poděkovat za své uzdravení, rozestavil stráže, Švýcary i mušketýry kolem Královského paláce, po nábřežích a na Pont-Neuf. Po mši se odebral do parlamentu. Tam z jakéhosi improvizovaného soudního trůnu znovu potvrdil dřívější nařízení, a dokonce vydal asi šest nových, jedno horší než druhé, jak praví kardinál de Retz. Sám předseda, jenž jak jsme viděli, stál v předešlých dnech na straně dvora, vystoupil velmi směle proti tomu, že se král vodí do parlamentu proto, aby byla zaskočena a znásilněna svoboda hlasování. Proti novým daním se však hlavně ohradili předseda Blancmesnil a rada Broussel²¹.

Poté se král vrátil do Královského paláce. Kolem cesty, kudy jel, bylo spousta lidu. Vědělo se sice, že se vrací z parlamentu, ale lid nevěděl, byl-li tam král proto, aby uznal jeho práva, či snad aby lid ještě více utlačil. Proto se neozval ani jediný výkřik radosti nad jeho uzdravením.

Naopak, všechny tváře byly zasmušilé a plné neklidu, některé vypadaly dokonce hroživě.

Král se vrátil, ale vojsko zůstalo na svém místě. Báli se, aby nepropukla vzpoura, až se lid dozví výsledek sněmovního zasedání. A opravdu, jakmile se v ulicích rozšířila pověst, že král daně nejen nezmenšil, ale naopak zvýšil, tvořily se houfy a ozývaly se hlasité výkřiky: „Pryč s Mazarinem! At' žije Broussel! At' žije Blancmesnil!" Lid se totiž dozvěděl, že Broussel a Blancmesnil mluvili v jeho prospěch. Byl jim za to vděčen, třebas jejich výmluvnost nebyla k ničemu. Chtěli tyto zástupy rozehnat a potlačit křik. Ale jak se v takových případech stává, zástupy tím více vzrostly a povyk se zdvojnásobil. Královským a švýcarským strážím byl dán rozkaz, aby nejen vytrvaly, nýbrž aby navíc vysílaly hlídky do ulic Saint-Denis a Saint-Martin, kde se srotilo nejvíce lidu a kde byla nejbouřlivější nálada. V té chvíli ohlásili právě v Královském paláci předsedu kupeckého cechu.

Ihned jej uvedli. Přišel oznámit, že nepřestanou-li okamžitě tyto nepřátelské projevy, bude ve dvou hodinách celá Paříž ve zbrani.

Uvažovali, co by se mělo dělat. Vtom vešel gardový poručík Gomminges, šaty roztrhané, obličej zakrvácený. Když ho spatřila královna, užasle vykřikla, co se stalo.

Stalo se tohle: jak předvídal předseda kupeckého cechu, při pohledu na stráž se davy ještě víc rozzuřily, zmocnily se zvonů a zvonily na poplach. Comminges se držel dobře. Zatkl muže, jenž podle jeho názoru byl jedním z hlavních pobuřovatelů, a poručil, aby ho pro výstrahu pověsili na šibenici v Trahoiru. Vojáci ho odvěkli pryč, aby rozkaz vykonali. Ale u tržnice byli napadeni kamením a halapartnami. Buřič toho využil a utekl. Vběhl do ulice des Lombards a vrazil do jednoho domu. Vojáci ihned vyrazili vrata. Ale všechno úsilí bylo marné, viníka nemohli najít. Gomminges nechal v ulici hlídku a vrátil se se zbytkem svého oddílu do Královského paláce, aby královně ohlásil, co se přihodilo. Po celou zpáteční cestu naň pokřikovali a mnoho jeho vojáků zranili píkami a halapartnami. On sám byl zasažen kamenem a zraněn nad okem.

Vypravování Commingesovo potvrdilo názor předsedy kupeckého cechu: není možno vzdorovat opravdové vzpouře. Kardinál dal tedy mezi lidem rozhlásit, že vojsko bylo rozestaveno na nábřežích a na Pont-Neuf jen pro parádu a že je odvolá. A opravdu, kolem čtvrté hodiny

se všechny oddíly stáhly ke Královskému paláci. Jedna hlídka stála u brány des Sergents, druhá u Quinze-Vingts a třetí na návrší Saint-Roch. Dvory a přízemní místnosti byly plné Švýcarů a mušketýrů. A čekalo se.

Tak se tedy věci měly ve chvíli, kdy jsme své čtenáře uvedli do pracovny kardinála Mazarina, která předtím patřila kardinálu Richelieuovi. Viděli jsme, v jakém rozpoložení naslouchal křiku, který pronikal až k němu, a ranám z pušek, jež doléhaly až do jeho komnaty.

Pojednou zvedl hlavu. Obočí měl svraštěné — jako člověk, jenž se rozhodl k činu. Podíval se na ohromné nástěnné hodiny — měly právě odbít deset. Vzal se stolku pozlacenou píšťalku a dvakrát zapísl. Čalouněné dveře se bez hluku otevřely, místností tiše prošel černě oděný muž a zastavil se za křeslem. Kardinál se ani neotočil, neboť věděl, že na dvojí zapískání musí přijít jeho komorník. „Bernouine, kteří mušketýři mají dnes službu v paláci?”

„Černí mušketýři, Milosti.”

„Která setnina?”

„Trévillova.”

„Je některý z důstojníků v předsíni?”

„Poručík d'Artagnan.”

„Je spolehlivý, doufám?”

„Myslím, že ano, Milosti.”

„Podejte mi mušketýrský stejnokroj a pomozte mi při oblékání.”

Komorník odešel stejně tiše, jako vstoupil. Za okamžik se vrátil s uniformou.

Mlčky, zamyšleně se začal kardinál svlékat ze slavnostního oděvu, který měl ná sobě při zasedání parlamentu, a oblékl si vojenský kabát; cítil se v něm dobře, zvykl si na něj při válečných taženích v Itálii. Když byl oblečen, řekl:

„Zavolejte mi pana d'Artagnana.”

Tentokrát odešel komorník prostředními dveřmi stejně tiše a beze slova, jako by to byl jen stín. Když kardinál osaměl, podíval se do zrcadla. Byl spokojen. Je ještě mlád, sotva šestačtyřicet let. Má elegantní, hezkou, poměrně malou postavu a svěží plet', ohnivý pohled. Má veliký, ale přece dobře formovaný nos, široké čelo, kaštanové, trochu kadeřavé vlasy, černé vousy, vždy pečlivě želízkiem načechrané. Kardinál si připjal pás a s uspokojením se podíval na své krásné, pečlivě pěstěné

ruce. Pak odhodil veliké jelenice, které patřily ke stejnokroji, a navlékl jen prosté hedvábné rukavičky. Vtom se otevřely dveře.

„Pan d'Artagnan," oznámil komorník.

Vstoupil důstojník asi devětatřicetiletý nebo čtyřicetiletý, malé, štíhlé postavy s živýma a chytrýma očima, s černými, trochu prošedivělými vlasy. D'Artagnan popošel čtyři kroky do pokoje. Poznal pracovnu. Byl zde jednou za časů kardinála de Richelieu. Když viděl, že je v pracovně jenom mušketýr jeho setniny, zadíval se na něj. Na první pohled poznal pod mušketýrským stejnokrojem kardinála. Zůstal uctivě stát, jak se sluší na šlechtice, jenž se v životě často stýkal s vysokými osobnostmi. Kardinál si jej pozorně prohlédl a po několika vteřinách se zeptal:

„Vy jste pan d'Artagnan?"

„Ano, Milosti."

Kardinál ještě chvilku pozoroval d'Artagnanovu bystrou tvář. D'Artagnan zkoumavý pohled snesl, vždyť na něho kdysi pohlížely mnohem pronikavější zraky než kardinálovy!

„Půjdete se mnou, pane," řekl Mazarin, „nebo spíše já půjdu s vámi."

„Jsem vám k službám, Milosti," odpověděl d'Artagnan.

„Chci se sám podívat na hlídky kolem Královského paláce. Myslíte, že je nějaké nebezpečí?"

„Nebezpečí, Milosti?" zeptal se udiveně d'Artagnan. „Jaké nebezpečí?"

„Slyšel jsem, že je lid pobouřen."

„Stejnokroj královského mušketýra je ve veliké vážnosti, Milosti. A kdyby nebyl, se třemi mušketéry bych si troufal zahnat sto těch chámů."

„Viděl jste přece, co se přihodilo Commingesovi?"

„Pan de Comminges je gardista, ne mušketýr," odpověděl d'Artagnan.

„Tím chcete říci, že mušketýři jsou lepší vojáci než gardisté, vidíte?" podotkl kardinál s úsměvem.

„Každý si váží především svého stejnokroje, Milosti."

„Jen já ne," usmál se Mazarin. „Vidíte, svlékl jsem jej a oblékl váš."

„To je přílišná skromnost, Milosti," odpověděl d'Artagnan. „Já zase musím říci, že kdybych měl váš oděv, Milosti, byl bych docela spokojen, a třeba bych se i zavázal, že nikdy jiný na sebe nevezmu."

„Ano. Ale pro dnešní vyjížďku by třeba nebyl nejjistější. — Bernouine, klobouk!" Komorník přinesl široký mušketýrský klobouk. Kardinál si jej nasadil švihácky na hlavu a obrátil se k d'Artagnanovi:

„Ve stáji jsou osedlaní koně?"

„Ano, Milosti."

„Tedy pojďme."

„Kolik mám vzít s sebou mužů, Milosti?"

„Řekl jste, že byste se čtyřmi muži zahnal sto těch pobudů. Je možné, že jich potkáme dvě stě, vezměte tedy osm mužů."

„Jak si přejete, Milosti."

„Půjdu za vámi. Vlastně ne, půjdeme raději tudy," řekl kardinál.
„Posviťte nám, Bernouine!"

Komorník přinesl svíci. Kardinál vzal s psacího stolu dutý klíček, otevřel dveře vedoucí na tajné schodiště a za chvíli byli na dvoře Královského paláce.